

Geen woorden maar daden

Preek n.a.v. Jacobus 2:14-26

Wist je dat er een rare fout in de Bijbel staat? En dat nog wel in het onfeilbare woord van God, door de Heilige Geest geïnspireerd...! Toch is het wetenschappelijk te bewijzen, dat de Bijbel niet volledig de waarheid vertelt. Nieuwsgierig geworden, welke onwaarheid er dan in staat? Lees dan maar eens in Leviticus 11, welke dieren God rein verklaart: alle herkauwende dieren met gespleten hoeven. Maar dan staat er in vers 4-6: *“De volgende echter zult gij niet eten van de dieren die herkauwen of gespleten hoeven hebben: (...) de klipdas, omdat die wel herkauwt, maar geen gespleten hoeven heeft; onrein zal die voor u zijn. Ook de haas, omdat die wel herkauwt, maar geen gespleten hoeven heeft; onrein zal die voor u zijn.”*

Zie je de fout? De klipdas en de haas zijn helemaal geen herkauwers, het zijn knaagdieren!

Dergelijke fouten zijn koren op de molen van mensen die zoeken naar tegenstrijdigheden in de Bijbel, om zo aan te tonen, dat de Bijbel nooit het onfeilbare woord van God kan zijn. Nu is de kwestie van de al of niet herkauwende klipdassen en hazen op zich niet zo belangrijk. Voor het oog maken ze namelijk kauwbewegingen die erg op herkauwen lijken. Dus is het logisch dat men in de tijd waarin de Bijbel op schrift werd gesteld, de haas en de klipdas bij de herkauwers indeelde. God sluit zich blijkbaar aan bij de belevingswereld van die tijd – net zoals de Bijbel spreekt over vier hoeken der aarde, hoewel we nu weten dat de aarde rond is.

Ernstiger wordt het, wanneer *belangrijke* Bijbelteksten elkaar tegenspreken. Dan lopen zelfs grote theologen soms vast. Ik denk bijvoorbeeld aan Maarten Luther.

Zijn leven kreeg een enorme wending, toen tot hem doordrong wat Paulus schreef: *“Want het evangelie brengt aan het licht dat de mens in de ogen van God rechtvaardig is op grond van een steeds groeiend geloof, in overeenstemming met wat er geschreven staat: De rechtvaardige zal leven door het geloof.”* (Rom.1:17, GNB)

En Romeinen 3:28 bevestigt dat overduidelijk met: *“Want wij zijn van oordeel, dat de mens door geloof gerechtvaardigd wordt, zonder werken der wet.”*

Luthers hele leven had in het teken gestaan van het doen van goede werken, waarmee hij hoopte God een beetje vriendelijk te stemmen. Ineens begreep hij, dat alleen oprecht geloof hem in de ogen van God rechtvaardig maakte. Daar konden goede werken niets aan toevoegen. Wat was dat voor hem een opluchting. Eindelijk was hij verlost van het doen van goede werken. Alles was alleen uit genade en alleen uit geloof. Dat werd het credo van de Reformatie: Sola gratia – sola fide.

Maar... al studerend in de Bijbel kwam Luther bij een andere schrijver, namelijk Jacobus. En daar las hij een stukje, dat hij niet kon rijmen met zijn net ontdekte waarheid. Luther vond dan ook dat de brief van Jacobus eigenlijk brandhout was en niet in de Bijbel thuis hoorde. Laten we maar eens gaan lezen, waar hij dan zo op afknapte.

Jacobus 2:14-26

Wat baat het, mijn broeders, of iemand al beweert geloof te hebben, als hij geen werken heeft? Kan dat geloof hem behouden? Stel, dat een broeder of zuster gebrek heeft aan kleding en aan dagelijks voedsel, en iemand uwer zegt tot hen: Gaat heen in vrede, houdt u warm en eet goed, zonder hen echter van het nodige voor het lichaam te voorzien, wat baat dit?

Zo is het ook met het geloof: indien het niet met werken gepaard gaat, is het, op zichzelf genomen, dood. Maar, zal iemand zeggen: Gij hebt geloof en ik heb werken. Toon mij dan uw geloof zonder de werken, en ik zal u mijn geloof tonen uit mijn werken. Gij gelooft, dat God een is? Daaraan doet gij wel, maar dat geloven de boze geesten ook en zij sidderen. Wilt gij weten, gij dwaze mens, dat het geloof zonder de werken niets uitwerkt?

Is onze vader Abraham niet uit werken gerechtvaardigd, toen hij zijn zoon Isaak op het altaar legde? Daaruit kunt gij zien, dat zijn geloof samenwerkte met zijn werken, en dat dit geloof pas volkomen werd uit de werken; en het schriftwoord werd vervuld, dat zegt: Abraham geloofde God en het werd hem tot gerechtigheid gerekend, en hij werd een vriend van God genoemd. Gij ziet, dat een mens gerechtvaardigd wordt uit werken en niet slechts uit geloof.

En is niet evenzo Rachab, de hoer, uit werken gerechtvaardigd, toen zij de boodschappers in huis nam en langs een andere weg liet heengaan? Want gelijk het lichaam zonder geest dood is, zo is ook het geloof zonder werken dood.

Tja, het lijkt inderdaad nogal tegengesteld. Paulus beweert dat je alleen rechtvaardig wordt door geloof, zonder dat daar werken voor nodig zijn. Maar Jacobus leert, dat je rechtvaardig wordt door werken en niet uit geloof. (vs.24)

Hoe kan dat nou? Voor Luther was het duidelijk: het briefje van Jacobus hoorde niet in de Bijbel thuis en was alleen maar goed om de kachel mee aan te maken.

Toch geloof ik niet dat Paulus en Jacobus elkaar tegenspreken. Ze leggen alleen het accent wat anders en daarin vullen ze elkaar aan.

Wie de brieven van Paulus goed leest, zal ook wel ontdekken, dat Paulus het doen van goede werken niet veroordeelt. Paulus verzet zich alleen heel duidelijk tegen het idee, dat je door het doen van goede werken Gods liefde kunt verdienen.

In Galaten 5:6 koppelt Paulus overigens – net zoals Jacobus dat doet – geloof en werken aan elkaar: *“Want als we één zijn met Christus Jezus, dan maakt besneden-zijn of niet-besneden-zijn geen verschil. Van belang is alleen geloof dat zich uit in daden van liefde.”* (GNB-vertaling)

Laten we dus maar snel stoppen met het tegenover elkaar zetten van Paulus en Jacobus. Ze spreken elkaar helemaal niet tegen, maar vullen elkaar aan. Wat dat betreft zijn beiden volgelingen van Jezus, die zowel het geloof als de goede werken belangrijk vond:

Geloof is volgens Jezus de basis voor je behoud: *“Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, wie mijn woord hoort en Hem gelooft, die Mij gezonden heeft, heeft eeuwig leven en komt niet in het oordeel, want hij is overgegaan uit de dood in het leven.”* (Joh. 5:24)

Een prachtig voorbeeld daarvan vinden we in de ene misdadiger die aan het kruis naast Jezus hing. In de laatste minuten van zijn leven kwam hij tot de erkenning dat Jezus zijn Koning was. *“En hij zeide: Jezus, gedenk mijner, wanneer Gij in uw Koninkrijk komt. En Hij (Jezus) zeide tot hem: Voorwaar, Ik zeg u, heden zult gij met Mij in het paradijs zijn.”*

Geloof was voor deze misdadiger genoeg! Zijn hele leven was door zijn slechte daden uitgelopen op de doodstraf. Toch werd die doodstraf op het laatst door de Grote Rechter omgezet in een beloning. Je kunt toch niet bepaald zeggen, dat deze man het eeuwige leven had verdiend! Toch kreeg hij het – alleen op grond van zijn geloof.

Deze misdadiger had de tijd niet meer om zijn geloof om te zetten in daden. Toch blijkt uit Jezus prediking, dat God goede **werken** ook belangrijk vindt. Alleen maar zeggen, dat Jezus Heer is, blijkt niet genoeg te zijn: *“Niet een ieder, die tot Mij zegt: Here, Here, zal het Koninkrijk der hemelen binnengaan, maar wie doet de wil mijns Vaders, die in de hemelen is.”* (Math.7:21)

Bij het doen van Gods wil, wijst Jezus er op, dat het daarbij niet om de buitenkant gaat, maar om hart! Daarmee bedoelt hij m.i. dat het erom gaat, dat je het uit liefde doet. Niet voor niets is een ♥ hartje ♥ toch het symbool van de liefde...!

Tijdens een discussie met de Farizeeën – die toch om hun goede werken én hun theologische kennis bekend stonden, zei Jezus: *“Hoe treffend heeft de profeet Jesaja over huichelaars als u gezegd: Dit volk, zegt God, bewijst mij slechts lippendienst, maar hun hart is niet bij mij. Hun eredienst heeft geen enkele waarde: wat zij leren en opleggen, zijn louter menselijke wetten!’ En hij ging verder: ‘De wet van God legt u naast u neer, maar aan de traditie van mensen houdt u vast. Hoe vindingrijk weet u de wet van God buiten werking te stellen om uw eigen traditie in stand te kunnen houden. Zo heeft Mozes gezegd: Eer uw vader en uw moeder, en: Wie zijn vader of moeder vervloekt, moet ter dood gebracht worden! Maar u beweert: als iemand tegen zijn vader of moeder zegt: Alles waarmee ik u kan helpen is ‘korban’ - dat is: ik heb het bestemd voor God - dan hoeft hij zijn vader of moeder niet meer te helpen.”* (Marc.7:6-12)

De Farizeeën vonden het belangrijker om geld in de offerkist van de tempel te laten vallen, dan dat ze er hun medemens mee hielpen.

Waarom zou er eigenlijk een offerkist in de tempel staan? Omdat God geld nodig heeft of zo? Nee, natuurlijk niet! God heeft liever dat je je naaste verder helpt met dat geld!

Wie als het ware in een grote Rolls Royce naar de kerk rijdt met een dikke portemonnee om die rinkelend leeg te gooien in de collectezak, zonder iets te doen voor het gezin in de gemeente dat van een minimumuitkering moet rondkomen, heeft het dus totaal niet begrepen. (vgl. Jac.2:15-16)

Voor God is het dus belangrijk:

1. dat je in Jezus gelooft én
2. dat je daarom goede werken doet
3. vanuit een liefdevol hart voor God en mensen.

In feite heb je hier de samenvatting van de Thora te pakken: *“Gij zult de Here, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dit is het grote en eerste gebod. Het tweede, daaraan gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf.”* (Math. 22:37-39)

Liefde is Gods grote drijfveer; liefde moet ook onze grote drijfveer zijn. Wie zegt een christen te zijn, wordt een kanaal van Gods liefde voor mensen: door jou komt Gods liefde bij anderen terecht. Dat is heel praktisch de betekenis van de kerk – het lichaam van Christus.

Voor ons als *gemeente* is het heel goed en opbouwend om 's zondags samen te komen, te zingen, te bidden en te luisteren naar een preek. Maar wat hebben de mensen *buiten deze zaal* daar aan? Zij kunnen alleen zien wat het in ons dagelijks leven doet!

Dát is het accent dat Jacobus geeft. Dát is de praktische waarde van geloven. Kijk, in de eerste plaats is geloven voor jezelf natuurlijk heel belangrijk. Alleen op basis van dat geloof ben je voor God rechtvaardig en heb je eeuwig leven gekregen. Dat is belangrijk, toch!? Ja, maar alleen voor jou persoonlijk!

Jacobus wijst ons op onze medemensen. Voor hen is ons geloof alleen maar nuttig, wanneer het voor hen profijt oplevert. Alleen dan kunnen mensen aan ons zien, dat het geloof werkelijk levens verandert – jouw leven, maar ook hún leven! Wie zegt christen te zijn, moet ook als de Christus zijn. Jezus hele leven wordt dan de inspiratiebron voor je leven. Jezus leven werd gekenmerkt door liefde, medeleven, bewogenheid, hulp, genezing, redding en vergeving. En bij dat alles had Hij maar één motto: geen woorden maar daden. Jezus wordt vaak 'het Levende Woord' genoemd, maar je zou Hem net zo goed 'de Levende Daad' kunnen noemen!

Vanuit die inspiratie mag je als christen ook leven: geen woorden, maar daden. Daardoor ZIEN de mensen dat het geloof in Jezus bij jou levend is. En dat kan voor je naaste ook een levensreddende, blij makende en helende ervaring zijn.

Het gaat dus om de combinatie van geloof + goede werken, uit liefde.

* Er zijn namelijk mensen die méér goede werken doen dan christenen. Maar zij missen de liefde voor God en het geloof in Jezus. Hun goede werken zijn waardevol, ook in Gods ogen. Maar het is niet genoeg om *rechtvaardig* te zijn voor God.

* Er zijn mensen die geloven dat God één is, maar ze hebben geen liefde voor Hem én doen meer kwaad dan goed. Hun belijdenis is de waarheid, maar het is niet genoeg om rechtvaardig te zijn in Gods ogen. Ook de duivelen geloven dat God bestaat, maar ze houden niet van Hem, integendeel: ze hâten Jezus en werken Hem tegen.

* Er zijn mensen die echt in God geloven én die veel goede werken doen, maar die ten diepste daardoor alleen maar nóg meer van zichzelf gaan houden. Ook dát geloof en die goede werken zijn op zich waardevol, maar het is niet genoeg om rechtvaardig te zijn in Gods ogen, want hun hart is niet op God gericht. (vgl. Marc.7:6)

Een voorbeeld daarvan vinden we in de rijke jongeling: *“Er kwam iemand naar hem toe met de vraag: ‘Meester, wat voor goeds moet ik doen om eeuwig leven te krijgen?’ Jezus zei: ‘Waarom stelt u mij een vraag over het goede? Er is er maar één die goed is! Als u het eeuwige leven wilt binnengaan, houd u dan aan de geboden.’ ‘Welke?’ vroeg hij. Jezus antwoordde: ‘U mag niet doden, geen echtbreuk plegen, niet stelen, geen valse verklaringen afleggen, heb eerbied voor uw vader en uw moeder en heb uw naaste lief als uzelf.’ ‘Aan al die geboden heb ik mij gehouden,’ zei de jongeman, ‘wat kan ik nog meer doen?’ Jezus antwoordde: ‘Als u volmaakt wilt zijn, ga dan al uw bezittingen verkopen, geef het geld aan de armen en u zult een schat hebben in de hemel. Kom dan terug en volg mij.’ Toen de jongeman dat hoorde, ging hij terneergeslagen weg, want hij had veel bezittingen.”* (Math.19:16-21, GNB)
De jongeman geloofde God én deed goede werken, maar miste de gevende, opofferende liefde voor de medemens en hij haakte af.

Je hebt dus beide nodig: geloof en goede werken. Ze vullen elkaar aan. Jacobus zegt, dat deze twee moeten samenwerken. Het één is dus niet meer waard dan het ander, nee, ze trekken gelijk op! Het hoort onlosmakelijk bij elkaar, bijeengehouden en aangestuurd door de liefde voor God en mensen. (vgl. Col.3:14)

Hoe geloof en goede werken samenwerken, illustreert Jacobus met twee verhalen uit het oude testament. Het voorbeeld van Abraham vertelt hij het meest uitgebreid. Toch wil ik juist iets langer stilstaan bij Rachab. Want dat Abraham een voorbeeld voor de gelovigen is, zal niemand te ontkennen.

Maar Rachab? De hoer, zegt Jacobus er voor alle duidelijkheid maar even bij. Moeten wij een voorbeeld nemen aan Rachab? Zij verdiende de kost op een nogal verwerpelijke manier, toch? Ze zette vast maar al te graag de deur open voor die twee Israëlieten, die Jozua er op uit had gestuurd om de stad Jericho te verkennen. Wie weet viel er nog wat aan hen te verdienen, heeft ze misschien gedacht. Als de koning van Jericho hoort, dat er spionnen in zijn stad zijn, probeert hij ze op te sporen. Maar Rachab verbergt de twee Israëlieten en leidt de soldaten om de tuin door te zeggen dat de mannen wel binnen zijn geweest, maar dat ze al weer zijn vertrokken.

Natuurlijk kun je nu zeggen "Goed hè, van haar!" maar dat is wat kort door de bocht. Rachab pleegde hier wel mooi landverraad en ze laat haar stadsgenoten gewoon stikken. Alleen haar eigen leven en dat van haar familie probeert ze te redden...

Ze is eigenlijk helemaal niet een voorbeeldige gelovige en toch prijst Jacobus háár aan als een vrouw, die door haar werken gerechtvaardigd is! Dat kan Jacobus toch niet menen!?

Waarom gaat het Jacobus dan? Rachab erkende op het kritieke moment, dat de God van Israël de enige ware God is. (Joz. 2:11) Nét zoals als die misdadiger aan het kruis op het kritieke moment tot zijn belijdenis kwam! Maar Rachab had wél alle tijd nog om haar geloof te laten blijken uit haar daden. Dát geloof zorgde ervoor, dat ze levensreddend werk verrichtte. Haar geloof bleek uit haar daden, het werkte geölied samen: haar ontzag voor God bleek direct uit haar zorg voor de twee Israëlieten. En dáárin is zij dus een voorbeeld voor ons. Haar geloof werkte samen met haar daden en werd zo nuttig voor de twee verspieters. Haar geloof kreeg zelfs eeuwigheidswaarde, want ze trouwde later met een Israëliet en kreeg een zoon: Boaz. Deze Boaz is één van de voorvaders van Jezus geworden. (Math.1:5vv) Zo werkten het geloof en de werken van Rachab er samen aan mee, dat de Messias uiteindelijk werd geboren!

Geloof én goede werken – samenwerkend vanuit een liefdevol hart. Dáár draait het dus om bij het volgen van Jezus. Denk daar de komende tijd voor jezelf eens over na: wat heeft mijn persoonlijke geloof voor nut? Geloof ik alleen voor mezelf of heeft een ander er ook wat aan? Op welke manier zijn mijn geloof en de dingen die ik dagelijks doe met elkaar verweven? Wat is mijn diepste drijfveer in het omgaan met mijn naasten?

“Van Christus hebben we leren kennen wat liefde is: hij heeft zijn leven voor ons gegeven. Ook wij behoren ons leven te geven voor onze broeders. Als iemand over voldoende middelen beschikt, maar zijn hart sluit voor zijn broeder die hij gebrek ziet lijden, hoe kan Gods liefde dan in hem blijven? Kinderen, we moeten niet liefhebben met mooie woorden, maar waarachtig liefhebben, met daden.” (1Joh.3:16-18, GNB)

Afsluitend een joodse anekdote.

Een rabbi woonde naast een rijke zeepfabrikant. De rabbi was altijd bezig met het bestuderen van de Thora, terwijl zijn buurman van het leven genoot. Af en toe spraken ze elkaar en op een dag vroeg de zeepfabrikant: “Beste buurman, prima hoor, dat je zo druk bent met je geloof – maar wat heb je er eigenlijk aan? Kijk eens naar alle ellende in de wereld. Al duizenden jaren is er godsdienst en toch is de toestand in de wereld nog steeds hopeloos. Geloven heeft dus helemaal geen zin!” De rabbi antwoordde niets, maar nam zijn buurman mee naar buiten. Op het speelveldje zagen ze een stel jongens, die van top tot teen onder de modder zaten. Ze zagen er niet meer uit. De rabbi zei: “Zie je die jongens? We hebben al eeuwen lang zeep, maar toch zien zij er uit als varkens! Wat heb je dan aan zeep!?! Zeep heeft dus ook helemaal geen zin.” Verontwaardigd protesteerde de zeepfabrikant: “Waar slaat die redenering nou weer op! Zeep heeft natuurlijk alleen maar zin, als je het gebruikt!” “Precies,” zei de rabbi, “met geloven is dat ook zo!”

Amen

Soest, 20 juni 2004